

ג. נמצא קורט דם במקום הקשר בחלבון – זורק את הדם, (התוס' צדדו אם דם זה אסור מדרבנן או מדאורייתא) ואוכל את השאר. נמצא בחלבון, אפילו רק במקום הקשר – אסורה כולה, שכבר פשט הריקום בכולה. וה"ה אם נתפשט הדם מחוץ למקום קשר החלבון. עפ"י רש"י ותוס'. וכתבו התוס' לפי"ז, שאם אין דם במקום הקשר אלא במקום אחר בביצה – מותר, שאין דם זה תחילת יצירת האפרוח, ואפילו הדם עצמו מותר. ויש אוסרים את הדם עצמו מדרבנן משום מראית העין (ער"ן). שיטת הרי"ף והרמב"ם שר' ירמיה ור' דוסתאי נחלקו בדבר, ולדעת ר' דוסתאי העיקר תלוי אם הדם בחלבון, שזורקו ואוכל השאר, ואם בחלבון – הביצה כולה אסורה).

ד. ביצת טמאה אסורה מן התורה. (בת היענה – זו ביצת טמאה. הרמב"ן צידד שלוקין עליה, ואילו הרמב"ם כתב שאין בה מלקות דאורייתא אלא לוקין מכת מרדות. ואם התחיל אפרוח להתרקם בה – כתב הרמב"ם שלוקין עליה משום אכילת שרץ העוף. והרשב"א צדד שאין לוקין עליה אפילו בשריקמה עד שיצא לאויר העולם, לא משום שרץ הארץ ולא משום שרץ העוף).

דף טה

קו. א. כיצד יש לכתוב בספר התורה 'כדרלעומר'; 'בת היענה'?
ב. מהם סימני הטהרה וסימני הטומאה בעופות, לשיטות התנאים השונות?
א. 'כדר לעומר' היו כותבים בהפסק, כשתי מלים, ובלבד שיהיו בשורה אחת. (ועתה אנו כותבים אותה בתיבה אחת).
'בת היענה' – שתי מלים ואפילו בשתי שורות.

ב. רבן גמליאל אומר, וכן סתם תנא דמתניתין: דורס ואוכל – בידוע שהוא טמא. יש לו אצבע יתרה, וזפק, וקרקבנו נקלף – בידוע שהוא טהור.
ר' אליעזר בר' צדוק אומר: כל שחולק אצבעות רגליו, כאשר עומד על חוט מתוח, שתיים לכאן ושתיים לכאן – טמא. שלש ואחת – טהור. (כלומר, אין זה סימן טומאה. אבל אין להסתמך לטהר על פי סימן זה בלבד. ר"ן).
ר' שמעון בר' אלעזר אומר: כל עוף הקולט מן האויר (דבר מאכל שזורקים לו, קולטו בפיו) ואוכלו ואינו מניחו לארץ קודם – טמא.
אחרים אומרים: שכן עם טמאים – טמא. (לר' אליעזר, אפילו בשאינו נדמה לו לגמרי, כגון זרזיר ועורב. ולחכמים, דוקא כשנדמה. הרמב"ם הביא דברי אחרים, ששכן עם טמאים ונדמה להם – טמא. והטור והשו"ע לא הזכירו זאת. ולענין זרזיר פסק הרמב"ם כר' אליעזר. וע' בשו"ת הרדב"ז ח"ה אלף תקפז).
וע"ע לעיל סא-סב.

דפים טה – טו

קו. א. מהם סימני הטהרה בחגבים?
ב. אלו שמות חגבים ושאר שרצי העוף הוזכרו בסוגיא, לטהרה או לטומאה, ובמה הם מתאפיינים?
ג. כיצד נדרש הכתוב הזה: מכל שרץ העוף ההלך על ארבע אשר לא כרעים ממעל לרגליו... את הארבה למינו ואת הסלעס למינהו ואת החרגל למינהו ואת החגב למינהו?

א. במשנה מפורשים ארבעה סימני טהרה: ארבע רגלים; ארבע כנפים; קרצולים (– הם שתי כרעים ארוכים, סמוך לצוארו ממעל לרגליו, לנתר בהן על הארץ), גם אם אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן; כנפיו חופים את רובו. (אמר רב יהודה אמר רב: רוב ארכו. ואמרי לה: רוב הקפו. אמר רב פפא: הלכך צריך שיחפה את רוב ארכו ורוב היקפו).

ר' יוסי אומר: ושמו חגב. (ריב"ם פרש שר' יוסי לפרש בא ולא לחלוק, וגם תנא קמא מודה לכך. וכן פסק הרמב"ם, שאין כשר אלא אם שמו 'חגב'. וכ"פ הרשב"א. ואולם הרמב"ן כתב שמסתבר שלדעת תנא קמא אין צריך שיהא שמו 'חגב'. וכתבו ראשונים שכן נראה מסתימת דברי הרי"ף).

וזהו כשיטת תנא דבי ר' ישמעאל, אבל לתנא דבי רב (– ברייתא סתמית בתו"כ) ישנה הגבלה נוספת על הסימנים האמורים: שאין ראשו ארוך, כמו כל אותם המפורשים בכתוב. (ואולי לשיטה זו אין כשר אלא המפורשים בכתוב ועוד ארבעה מינים הדומים להם, מין נוסף לכל מין, ותו לא. עפ"י תוס').

(הרמב"ם פסק להתיר ראשו ארוך, כתנא דבי ר' ישמעאל. וכן כתבו התוס' והרשב"א והר"ן. ואולם הרמב"ן צדד שלמעשה יש לחוש שמא הלכה כתנא דבי רב, שהיא שגורה בפי כל. ובסוף דבריו כתב שמסתברים דברי הרמב"ם).

ב. זחל / אסקרין – מין חגב שמגדל כרעים לאחר זמן – טהור.

ארבה / גובאי – אין לו גבחת (=ראש מרוט) ולא זנב. מפורש בכתוב שמותר.

צפורת הכרמים – דומה לארבה, ומותר. (יש עוד מין הנקרא 'צפורת הכרמים' – והוא עוף טמא. ע' 'תוספתא עתיקתא' עמ' יג; מאירי שבת ז: ובפירוש הרע"ב ותפא"י שם; מגדים חדשים שם).

סלעם / רשון (ויש מקומות שנקרא ניפול) – יש לו גבחת ואין לו זנב, והתירו מפורש בתורה.

יוחנא ירושלמית; אוכשף – מיני סלעם, ומותרים גם הם.

חרגול / ניפול (ויש מקומות שנקרא רשון) – יש לו גבחת ויש לו זנב, והתירו מפורש בתורה.

ערצוביא – מין חרגול. וכן הכרספת והשחלנית, (ואפשר שאחת מהן היא הערצוביא, וכינויים שונים לה. רש"י) – מותרים.

חגב / גדיין (נדיין) / (שושיפא. עתוס') – ראשו ארוך; מפורש היתרו. וכן הרזבנית – מין חגב, ומותרת.

צרצור – יש לו ארבעת סימני טהרה ואעפ"כ הוא טמא, שאין שמו 'חגב', שלא ככל המנויים לעיל. (לפי דעת הסוברים שתנא קמא דמתניתין אינו מצריך שיהא שמו 'חגב', יהא הצרצור מותר. וע' רמב"ן ורשב"א.) (כתב הט"ז, שעכשיו אין נוהגים באכילת חגבים, שאין לנו מסורת עליהם. ואולם יש עדות שנהגו באכילתם עפ"י מסורת אבותיהם).

ג. אשר לא (וקרינו: לו) כרעים – אעפ"י שאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן.

אשר לא כרעים... את הארבה למינו ואת הסלעם למינהו ואת החרגול למינהו ואת החגב למינהו – לתנא דבי רב, דורשים בכלל ופרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט, אלא שנתרבה מלמינו... למינהו ארבע מינים שדומים לפרטים האמורים.

לתנא דבי ר' ישמעאל, דורשים ב'כלל ופרט וכלל' (ואעפ"י שהכלל הראשון אשר לא כרעים אינו דומה לכלל האחרון – למינו) – לכלל כעין הפרט, כלומר, מי שיש לו ארבע סימנים. וסלעם אינו נצרך לגופו, כי יכול להילמד בבנין אב מארבה וחרגול (שמהם יש לשמוע שאין הגבחת והזנב שייכים לטהור או לטמא), ובא לרבות מינים שראשם ארוך, שטהורים. (ולמינהו שנאמר בסלעם, לרבות אלו שראשם ארוך ואינם מין סלעם אלא משאר מינים. או נכתב כדי שלא נאמר ש'סלעם' בא לאסור מינו. תוס'). חגב – ללמד שצריך שיהא שמו חגב. למינהו – עד שיהא בו כל הסימנים הללו, (שלא נרבה מיתור 'סלעם' שאין צריך את ארבעה הסימנים).